

AZ ERDÉSZETI GAZDASÁGTANI ÉS A TERMELÉSI RENDSZER KIALAKÍTÁSÁT CÉLZÓ KUTATÁSOK KAPCSOLATA

DR. ILLYÉS BENJAMIN,
DR. MÁRKUS LÁSZLÓ

Az erdészeti gazdaságtani kutatások alapvető feladata olyan ismeretek kialakítása, melyek elősegítik a különféle időtávlatú és eltérő szervezeti szintű termelési és fejlesztési célkitűzések gazdaságilag racionális meghatározását, valamint e célok megvalósítását szolgáló gazdasági környezet kialakítását.

A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy a szakirodalomban széles körű vita folyik a szervezés feladatairól. A jelenlegi ismeretek összegezését az 1046/1977. Mt. határozat foglalja össze. E szerint a szervezés alapvető feladata a tervben foglalt célok elérésének elősegítése, annak feltárása, hogy miképpen lehet a feladatok végrehajtását szolgáló tevékenységet ésszerűbbé, eredményesebbé tenni a munkakörülmények, a munkafeltételek és a munkakapcsolatok egyidejű javításával.

Levonható tehát az a következtetés, hogy az erdészeti gazdaságtani ismereteknek a különféle szintű és időtávlatú célok gazdaságilag megalapozott kitűzését, a szervezési ismereteknek pedig e célok végrehajtását szolgáló tevékenységek eredményesebb elvégzését kell elősegíteni. E tény felismerése a kutatási feladatok céltudatos elhatárolását, a szakemberek specializációjának tudatos irányítását segíti elő és ennek révén hozzájárul a kutatás szervezettebb megvalósításához. Egyúttal felhívja a figyelmet a két kutatási terület egymáshoz kapcsolódására is.

Az erdőgazdálkodás sajátosságaiból következően a termelési célok meghatározásának folyamata eltér az általánostól. A megszokott eljárás az, hogy különféle szintekre (munkahely, üzem, vállalat, népgazdaság) és eltérő időtávlatokra (rövid, közép-, hosszú táv) dolgozzák ki az egyes ágazati gazdaságtanok a célkitűzések ismeretanyagát. Viszonyaink közt szükséges egy speciális vizsgálati objektumra, a faállományra és az általánosnál hosszabb időtávlatra is kidolgozni a gazdasági célkitűzések megalapozását szolgáló ismeretanyagot, a *fatermesztés gazdaságtanát*. Ezeknek az ismereteknek lehetővé kell tenni az erdővel való tartamos gazdálkodást, a fafajpolitikát alátámasztó, a jelenlegi korszerű tudás szintjén több évtizedet átfogó vizsgálatok elvégzését. Az ágazati gazdaságtannak ez a speciális területe — természetéből adódóan — igen szoros kapcsolatban van az *erdőrendezéssel*, amely az erdővel való tartamos gazdálkodás feltételeit elsősorban naturális összefüggésekre alapozva elemzi és szabályozza. Ugyancsak szoros kölcsönhatást kell teremteni a *biológiai, fatermesztési és műszaki* kutatásokkal. Így a szűkebb értelemben vett szakmai kutatási eredmények közül kiválaszthatók az egymással összhangban levő, gazdasági szempontból is racionális megoldások. Ezek épülhetnek be az ágazat fejlesztési célkitűzéseibe, ezeknek a megvalósítását kell megfelelő gazdasági környezet, gazdasági szabályozórendszer kialakításával elősegíteni.

Ágazati gazdaságtanunk e speciális ága — éppen úgy, mint a fatermelési rendszer kialakítását szolgáló kutatások — elemzi a fatermelés valamennyi részfolyamatát az erdészeti szaporítóanyagtól a vágásérett erdőig, illetve annak kitermeléséig. A vizsgálatok objektuma tehát megegyezik. Az erdészeti ökonómusok tevékenységénél azonban bemenetként szerepelnek a biológiai és műszaki kutatások eredményei, ezek egyesültek vizsgálataink során a társadalomtudományok korszerű ismereteivel. Az ökonómiai szempontból megszürt szakmai eredmények megfelelő irányítás esetén visszacsatolnak a biológiai és műszaki tudományok felé, amelyek új eredményei ismét az ökonómiai kutatásokhoz kerülnek. Ez az önszervező rendszer képes lesz az ágazati gazdaságpolitika helyes céljainak meghatározását elősegíteni, a szakmai igényeket kielégítő, a biológiai és műszaki tudományok eredményeinek bevezetését ösztönző gazdasági szabályozórendszer kialakításához hozzájárulni. Jól működő erdőfelügyeleti hálózat és megfelelő gazdasági környezet a vállalataink számára olyan érdekviszonyokat jelent, amelynél a biológiai és műszaki szempontból helyes megoldások ökonómiailag is előnyössé válnak. Ily módon „önmaguktól”, viszonylag kevés direkt beavatkozással összhangba kerülhetnek a csoport-érdekek a társadalom érdekeivel.

A *fatermelési rendszereknek* — elsősorban a biológiai tudományok összege-zésekként — egy időben viszonylag állandó, lassabban változó ismeretanyagra kell támaszkodni. Ennek révén biztosabbá válik pl. a fafajmegválasztás, a beavatkozások időpontja és mértéke, az a követelményrendszer, amely biológiai szempontból lehetővé teszi, hogy érdeink termelési funkcióikat minél teljesebb mértékben teljesítsék. Ezt a biológiai követelményrendszert időben gyorsabban változó műszaki és ökonómiai megoldások kidolgozásával kell kielégíteni. Az így levezetett célok elérését a szervezéstudomány segíti elő azzal, hogy feltárja a tevékenységek eredményesebb teljesítését szolgáló feltételeket.

A *fatermesztés ökonómiája* a teljes termelési ciklus gazdaságtana. Korábban arra törekedtek, hogy a klasszikus faterméstani kutatásokhoz hasonlóan, hosszú megfigyelési idősort alakítsanak ki az ökonómiai vizsgálatokra is. Elég azonban arra gondolni, hogy csupán egy ember élete során is milyen gyökeres változások történtek a termelésben a kézi termeléstől a fakitermelő kombájnokig, ahhoz, hogy felismerjük az ilyen vizsgálatok ésszerűtlenségét. Különösen a sokféle naturális adat értékbeni átszámíthatatlansága miatt. Egyéb-ként is, ma már az egész termelési ciklusra kiterjedő vizsgálatoknál általánosan elfogadott alapelv, hogy az *újratermeléshez jelenleg társadalmilag szükséges ráfordításokat* kell meghatározni.

Ez a feladat modellvizsgálatokkal oldható meg. Több éve végzünk ilyen vizsgálatokat. Publikált a némesnyárokra levezetett kutatási eredmény, a FAO részére elkészült az akác elemzése. Az OMFb kezdeményezésére az erdőszervezet átalakításával kapcsolatos hasonló vizsgálatokat végeztünk. Legutóbb a következő ötéves terv szabályozórendszerének előkészítését szolgáló felmérés-nél teremtettük meg e vizsgálatok továbbvitelének feltételeit. Ezen utóbbi munka eredményeként jól ismerjük a gyakorlat elképzeléseit, az ehhez kapcsolódó naturáliákat, költségeket és hozamokat. Látnak azonban, hogy a jól működő szabályozórendszer kialakításához *már most el kellene indítani a továbbfejlesztésnek megfelelő adatgyűjtéseket*. Ezek akkor lesznek tökéletesebbek, ha más kutatási területekkel az indulástól kezdve, szorosabb együttműködést teremtünk.

Modelljeink két fő részből állnak: első részük a naturáliákat tartalmazza kel-lő pontossággal, másik részük a költséghozam-viszonyokat tárja fel.

1.0. A *naturáliák* levezetésénél a termelésirendszer-kutatásoktól kell megkapni, hogy

- különböző termőhelyeken,
- milyen célállományok termesztetők,
- ezekben melyik évben, milyen munkát kell végezni,
- e munkák milyen naturális ráfordításokkal és hozamokkal járnak,
- a végrehajtandó munkák minősítésének mi a rendszere, amely lehetővé teszi a teljesítmények objektív értékeléséhez kapcsolt finanszírozást.

1.1. Részleteiben ismernünk kell a nemesítés, a szaporítóanyag-termelés fontosabb műveleteit és produktumát naturáliákban.

1.2. Ismernünk kell a talaj-előkészítéstől a befejezetlen erdősítések ápolásáig a beavatkozások módját, időpontját, gyakoriságát, a pótlás mértékét, a befejezés időpontját. Elkerülhetetlen e kritikus szakaszok minősítési kritériumainak a jelenleginél pontosabb kidolgozása.

1.3. A tisztítások és gyérítések vonatkozásában a beavatkozások időpontját, mértékét, az eltávolított fatömeg mennyiségét és választék-összetételét, a teljesített munka értékelésének kritériumrendszerét kell ismernünk.

1.4. Véghasználatok esetében az eljárások rögzítésén kívül szükséges az időpontok, a kikerülő összes fatömeg és ennek méretcsoport, illetve választék szerinti megoszlásának ismerete. Itt is elkerülhetetlen, különösen a természetes felújításoknál, a teljesítmények értékelésének kritériumrendszere.

Ezek a naturális adatok az egyes kutatócsoportok és a gyakorlati szakemberek munkája eredményeinek folytonos visszacsatolásával vezethetők le. E folyamatban nem szabad egyoldalúan biológiai vagy műszaki szempontokra építeni. A számításba vehető megoldások közül a *fejlődés adott szintjén megvalósítható beavatkozások, technológiák* kidolgozására célszerű összpontosítani, melyekre a társadalmilag szükséges ráfordítások meghatározhatók.

2.0. Az így kialakított naturális modellek *ökonómiai* tartalommal való megtöltése reprezentatív adatgyűjtéssel látszik megoldhatónak. Az újratermeléshez társadalmilag szükséges ráfordítások meghatározásához a szakmailag indokolt beavatkozásokhoz tartozó megvalósítható technológiák költségeinek és hozamainak gyűjtését kell megszervezni célszerűen kialakított célállomány-típusonként és ezen belül összevont termőhelyi osztályonként. Például a bükk-fatermelési naturális modell ismeretében meg kell határozni a reálisan alkalmazható technológiákat (talaj-előkészítéstől a véghasználatig), és ehhez kell keresni a vizsgált évben jellemző erdőrészleteket. Megfelelő adatgyűjtési rendszerrel a tényszámok így levezethetők. Kialakulóban levő technológiáknál a becsült költségek megállapítása indokolt.

Ilyen céltudatos reprezentációval megállapíthatók a főbb célállományok társadalmilag szükséges újratermelési ráfordításai és hozamai.

3.0. A modellek naturális és értékbeni adatai birtokában számos ökonómiai vizsgálat végezhető el. Mód nyílik különböző termőhelyek, célállomány-típusok, üzemmódok, vágásfordulók, technológiák stb. jövedelmezőségének az elbírálására, az erdő értékének különféle módszerekkel való levezetésére, az értéknövedék, a hatékonyság elemzésére. Jobban felismerhetővé válnak a termelési ciklust átfogó termelési rendszerek horizontális összekapcsolódási lehetőségei.

Nagyon fontos eredmény várható abból, hogy a biológiai és műszaki követelményekkel jobban összhangban álló *ágazati gazdasági szabályozórendszer* kidolgozására is mód nyílik.